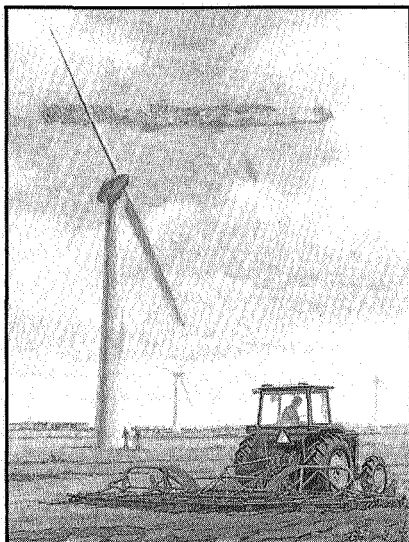

NIET HEEL FRIESLAND BLIJ MET WINDMOLENPARK

Johan van der Wal

Het ziet er naar uit, dat in de loop van 1984 begonnen zal worden met de bouw van een 'proefwindcentrale' in de Dongjumerpolder tussen Dongjum en Sexbierum. Doel van dit door de Samenwerkende Energie Productiebedrijven (SEP) opgezette project is, ervaring op te doen met deze vorm van energie-opwekking op een dergelijk grote schaal — niet in de laatste plaats ook op het vlak van maatschappelijke acceptatie. In het windmolenpark zullen vierentwintig turbines worden opgesteld, ieder goed voor een opgewekt vermogen van 300 kilowatt. Zulke grote molens kennen we in Nederland behoudens een enkele uitzondering nog niet; laat staan een dergelijk groot aantal op één lokatie. Met name het laatste lijkt gebaseerd te zijn op het grootschalig, centralistisch denken waarvan we de gevolgen voor onze economie maar ook voor milieu en landschap zo langzamerhand maar al te goed kennen. Het is dan ook niet ver-

wonderlijk, dat deze landelijke primeur in Friesland zeker niet van alle kanten is toegejuicht. Want: windenergie is natuurlijk in veel opzichten prima, maar geldt dat ook nog voor de wijze waarop de SEP dat beginsel in praktijk denkt te gaan brengen?

De voorgenomen bouw van het park heeft mn. bij deskundigen op het gebied van windenergie, de milieubeweging en de kleine linkse politieke partijen verzet doen rijzen. Dat heeft tot op dit moment geresulteerd in een tweetal bezwaarschriften tegen de aanleg. Het ene is afkomstig van het Duurzame Energiebedrijf Friesland, het andere van de Friese Milieuraad. De fracties van PPR/PSP en CPN stemden in de Friese Provinciale Staten als enigen tegen aanleg van het park.

Experiment

Het windmolenpark wordt, zoals gezegd, vooral opgezet om ervaringen op allerlei gebied met zulke installaties op te doen: officieel heet het ding in het lokatievoorstel van de SEP dan ook 'proefwindcentraleproject'. Als onderzoeksaspecten worden door de SEP oa. genoemd:

- het gedrag van het park als gevolg van de wisselende weersomstandigheden
- hoe zo'n windcentrale in het openbaar elektriciteitsvoorzieningssysteem is in te passen
- inzicht verkrijgen in de kosten van een dergelijk project
- ervaring opdoen met milieu- en planologische aspecten en maatschappelijke acceptatie
- in hoeverre de industriële ontwikkeling op het gebied van grootschalig opgewekte windenergie kan worden gestimuleerd.

Om alle metingen die tijdens de werking van de centrale gedaan zullen worden goed te kunnen interpreteren is gekozen voor 'een heldere en eenvoudige structuur' van het park — aldus de SEP — en daarom worden de molens op rijen

geplaatst, met vaste afstanden tussen de rijen en de molens onderling. Het geheel vertoont een rechthoekige plattegrond.

De lokatie waarop het park moet verrijzen moet aan een groot aantal eisen voldoen; begrijpelijkerwijs is één van de belangrijkste de aanwezigheid van zoveel mogelijk wind. Er speelden natuurlijk nog meer eisen mee: het terrein mag niet te ruw zijn, er dient gelegenheid te zijn tot onderzoek naar de gevolgen van het park voor de vogelstand, zoveel mogelijk mensen moeten het park 'maatschappelijk kunnen beleven', overlast moet zoveel mogelijk beperkt kunnen worden, de kavelstructuur van de landbouwgebieden ter plaatse moet zo min mogelijk aangetast worden. Een eis die er duidelijk uitspringt: aanleg van het park mocht niet bij voorbaat bemoeilijkt worden 'door de houding van het gemeentelijk en provinciaal bestuur'. Wat dit betreft, heeft de SEP geen reden tot klagen gehad: Provinciale Staten gaf al op 29 september '82 groen licht (inklusief de latere tegenstemmers van klein links, overigens wel onder een groot aantal voorbehouden), luttele tijd later gevolgd door de (toen nog) gemeente Barra-deel op wiens grondgebied het park komt. Uiteindelijk werden door de SEP acht lokaties uitverkoren; bovenaan deze wind-top-acht prijkte de Dongjumerpolder, die dus uiteindelijk met de eer ging strijken.

Lokatiekeus

Voor de bouw van het park zal een aanzienlijke oppervlakte (landbouw)grond nodig zijn. Hoeveel precies, is op dit moment nog niet bekend, maar in het lokatievoorstel wordt gesproken over een minimale lengte van één km, de breedte zal gezien de plaatsing van de molens wat kleiner uitvallen. Totaal mag echter wel worden gerekend op een oppervlakte van 50 à 60 ha denkt de provincie Friesland; de SEP noemt echter cijfers in de orde van 250 ha (!)

waarin reeds de benodigde ruimte voor een eventuele toekomstige uitbreiding van het park begrepen is.

Alleen de keus van de lokatie zelf staat al aan hevige kritiek bloot. In eerste instantie kwamen de bezwaren vanuit de landbouwhoek: men had het park liever elders gezien, in ieder geval niet op landbouwgrond; de SEP wordt verweten de landbouwkundige aspecten die aan het geheel kleven in haar lokatiestudie te hebben veronachtzaamd; in de lokatiekeus hadden vertegenwoordigers van landbouworganisaties — eerder — moeten worden betrokken. De Friese Milieuraad schaaft zich achter de meeste van die bezwaren; klein links wees op de grote cultuur-historische waarde van de Slachtedijk die door het park doorsneden wordt. De Slachtedijk is een oude slaperdijk, aangelegd in de 10e eeuw, die de tand des tijds redelijk ongeschonden heeft doorstaan. Aantasting hiervan betekent schade aan een uniek landschappelijk monument.

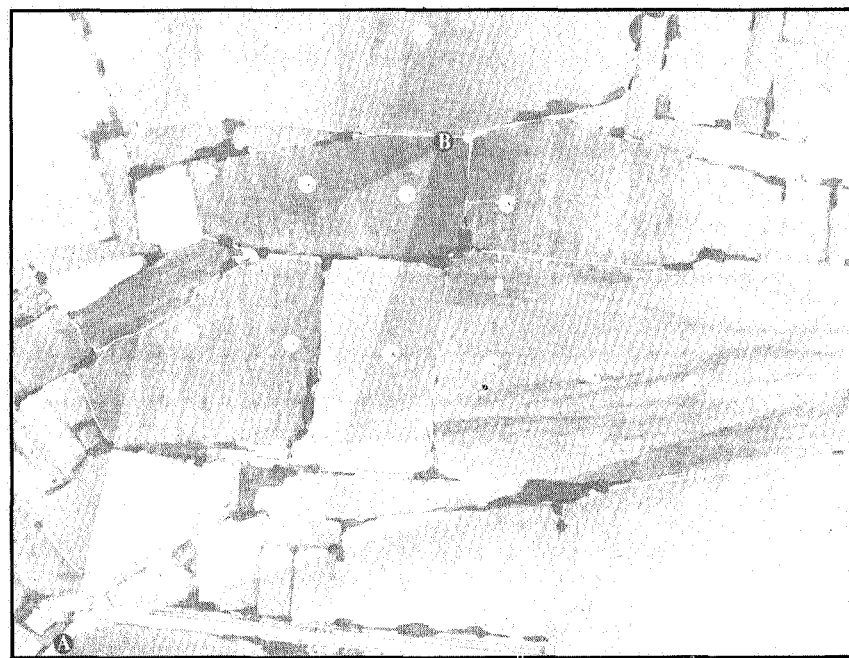
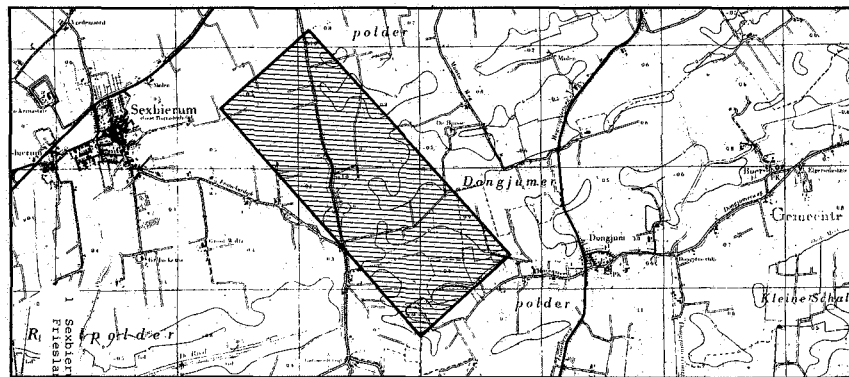
Het landschap ter plaatse is zo Fries als het maar kan: een vlak, open terrein dat karakteristiek is voor deze hoek van de provincie. Het is dan ook een vreemde zaak, dat de Dongjumperpolder in de SEP-lokatiestudie 'neutraal' scoort waar het visuele verstedelijking betreft. In de afweging wordt weinig waarde gehecht aan hinder voor de omgeving en landschappelijke aspecten: net de zaken waarin de lokatie laag scoort.

Grootschalig en duur

Door alle betrokken partijen zijn vraagtekens gezet bij het grootschalige karakter van het windmolenpark. Tijdens een themadag 'energie' in het Regionaal Centrum voor Natuur- en Mi-

Lokatie windmolenpark

De windmolens worden in 3 rijen geplaatst

lieuedukatie te Bakkeveen drukte dhr. Lenting, medewerker van het Centrum zich wat dit betreft kernachtig uit: *'Voor een dergelijk groot-schalig projekt dat tachtig miljoen kost zou je ook een groot aantal kleinere experimenten kunnen doen. Op tientallen plaatsen zijn goede voorbeelden te vinden waar men projecten te groot heeft opgezet en die op een teleurstelling zijn uitgelopen. Net als in het bedrijfsleven wordt er nog te veel gedacht aan grootschalige projecten. De laatste jaren is gebleken dat we daarmee niet uit de voeten kunnen.'* Dit windmolenpark moet klaarblijkelijk passen in een visie waarin de vraag naar energie bepaald wordt door het aanbod ipv. andersom, zoals de milieubeweging, kritische ekonomen, het Centrum voor Energiebesparing en sommige politieke partijen al jaren benadrukken. In zo'n visie moet konstant een overproductie aan energie beschikbaar zijn want, zoals kringen rond het ministerie van Economische Zaken stellen: *'energie moet altijd beschikbaar zijn.'* Men ziet volgens de kritici niet in, dat de aantrekkelijkheid van windenergie naast de milieuvriendelijke aspecten juist ligt in het kunnen opwekken van energie op die plaatsen waar het verbruikt moet worden. Op genoemde themadag trok Johan Harms uit Deinum, voorzitter van de Vereniging Duurzaam Energiebedrijf Friesland, eveneens fel van leer tegen het grootschalige park. Hij wees erop dat dure wegen naar de lokatie zullen moeten worden aangelegd en er een kostbare verkaveling uitgevoerd zal moeten worden. Bovendien oefende hij kritiek uit op de opstelling van de molens (in rijen van drie achter elkaar). Volgens Harms nemen de molens hierdoor elkaar de wind uit de wieken, en gaan ze hinder van elkaars luchtstroom ondervinden. Daardoor zal extra slijtage optreden. Een kwart van de totale hoeveelheid opgewekte energie zal volgens Harms verloren gaan tijdens het transport naar het hoogspanningsknooppunt bij Herbayum.

Op grond van de door de SEP gepubliceerde cijfers heeft Harms berekend dat de prijs van de in de Dongjumerpolder opgewekte windenergie 89 cent per kilowattuur (kWh) gaat bedragen (ter vergelijking: het Provinciaal Elektriciteits Bedrijf in Friesland rekent voor één kWh momenteel een kwartje).

Klein links vraagt zich af, of de SEP nu juist de aangewezen instantie is om met windenergie te experimenteren, *'deze verpersoonlijking van de olie-kolen-atoomlobby'*. Zowel DEF als klein links zijn ervan overtuigd dat alleen al wat de kosten van het experiment betreft, dit reeds bij voorbaat gedoemd is te mislukken.

Ook de Friese Milieuraad heeft kanttekeningen gemaakt bij de kosten van het projekt. De raad wil eveneens een decentrale opstelling en stelt zich op het standpunt dat ze liever dáárin deze miljoeneninvestering had gezien.

Verdere bezwaren

Ook het feit, dat de SEP voorbijgegaan is aan wetenschappelijke suggesties voor wat betreft vogelonderzoek bij het park, zit de kritici niet lekker. Het Centrum voor Energiebesparing publiceerde over dat onderwerp onlangs een lijvig rapport, dat zowel in de lokatiestudie van de SEP als in de voorbereidende procedures ongenoemd bleef.

Ook bij dit projekt is — zoals bij bijna alle voor het Noorden bestemde projecten — weer overvloedig geschermd met het toverwoord werkgelegenheid. Maar óók in dit geval zijn de opmerkingen daarover onvoldoende onderbouwd en lijken daarmee slagen in de lucht. De molens zullen in ieder geval niet in Friesland zelf gebouwd gaan worden, maar elders in het land. Concerns als Stork, Fokker en Holec gaan ongetwijfeld deze miljoenenorder in de wacht slijpen. Ondernemingen uit Friesland worden er niet bij betrokken.

De SEP wil, blijkens haar lokatiestudie, het

park opzetten om er ervaringen mee op te doen. Alle kritische partijen hebben er evenwel op gewezen dat elders in de wereld al voldoende ervaringen met zulke projecten zijn opgedaan. Ondervindingen die mn. in Denemarken en Californië met identieke parken zijn opgedaan hebben in de opzet van het SEP-initiatief geen enkele rol gespeeld. In de wetenschappelijke opzet van de lokatiestudie is het blijkbaar geen eerste eis geweest juist de ervaringen van elders erin te betrekken. Blijkens een uitspraak van gedeputeerde Steenmeyer tijdens de behandeling in september vorig jaar, zal het eind van het experiment in de toekomst beslist geen eind van het windmolenpark betekenen. Zal het vermoeden van de oppositie tegen het park, dat Friesland tot in de verre toekomst met een horizonvervuilend, milieu-onvriendelijk, grootschalig en boven alles geldverslindend prestige-objekt blijft zitten dan toch waarheid worden?

De mate van maatschappelijke akseptatie die de SEP voor windenergie aan dit projekt af wil gaan meten, zal daardoor verre van representatief zijn voor de gevoelens van de bevolking voor duurzame energie in het algemeen, maar niettemin zeker gaan doorwerken in de toekomstige bestuurlijke besluitvorming van dit soort zaken. Nogmaals: windenergie is in alle opzichten een prima zaak, als het maar op de juiste manier, recht doend aan de voordelen die deze vorm van energievoorziening heeft, wordt opgezet. Gezien de in dit artikel beschreven kritiek die in Friesland is gerezen, is het nog maar de vraag of windenergie in deze vorm niet juist de nadelen die er ook aan kleven bevestigt. Of is ook windenergie al een toverwoord geworden waarmee je bestuurders vlot verkrijgt?